

varnost človeka, narave, družbe ter civilizacijskih dosežkov ter kako si je treba prizadevati za varno življenje. V knjigi je mogoče najti precej izvirnih vojaških izkušenj, ki bi lahko bile zelo pomembne pri načrtovanju obrambnih priprav v državah nekdanje Jugoslavije. Med njimi je prav gotovo spoznanje o povezanosti med ravnotežjem sil na fronti in spoštovanjem prekinitev ognja. Avtor Bešker, tudi sam visok vojaški poveljnik, namreč ugotavlja, da vse dokler ena od strani na fronti čuti, da ima vojaško prednost, ne spoštuje prekinitve ognja. Tako se na Hrvaškem niso mogli obdržati prvih štirinajst podpisanih prekinitev ognja, ker je agresor nadaljeval z bojnimi akcijami v smeri zamišljenega vojaškega cilja Velike Srbije. Šele vzpostavitev ravnotežja sil na fronti je odprla dejanske možnosti za spoštovanje premirja (Bešker, str. 29). Zanimivo je spoznanje o nepravočasnosti organiziranja obrambe, ki se kaže tudi v ukinjanju sistema usposabljanja mladih za obrambo in zaščito, in to celo med neposredno vojno nevarnostjo. Za graditev vsake sodobne vojske pa je pomembno vedeti tudi, kakšne so posledice vstopanja strankarskega razmišljanja v vrste njenih vojakov. Hrvaška vojska je na samem začetku imela značilnosti strankarske organizacije, spontani odpor agresiji se je namreč začel v posameznih strankah, ki so oblikovale svoje bojne enote in jih pošiljale v osvobodilne akcije, med širjenjem vojne je bila strankarska aktivnost prepovedana, vojska sama pa je vse bolj temeljila na vseljudski podpori. Patriotizem očitno ni povezan s strankarskim razmišljanjem. Za hrvaško vojsko sredi vojne tako velja, da velika večina častnikov in celo podčastnikov ni bila v nobeni stranki, pa tudi med vojaki je bilo takšnih le polovica.

Knjiga obsega 142 strani, 15 originalnih fotografij z bojišča z motivi porušenih kulturnih in zgodovinskih spomenikov, 19 tabel s podatki iz empirične raziskave ter 20 nazornih grafičnih prikazov.

Ljubica Jelušić

LATINKA PEROVIĆ

Zatvaranje kruga

(Ishod razcepa 1971–1972), Svetlost, Sarajevo 1991

Delo Zapiranje kroga – nekoč vodilne srbske in jugoslovanske politične delavke Latinke Perović, danes pa ideološko neobremenjene beograjske intelektualke – je izšlo leta 1991 v Sarajevu. V Sarajevu, mestu ob Miljacki, s plurietnično sestavo prebivalstva in takrat še nerazrušeno in nepožgano. Kmalu po izidu knjige pa so se eksplozivno razvijali tudi danes zastrašujoči in apokaliptični dogodki, ki so kraj izida knjige Latinke Perović spremenili v ruševine in ki na neki način simbolično predstavlja propad nekdanje Jugoslavije ter vojaško arogantno in politično hudodelsko reševanje »srbskega vprašanja«.

Knjiga Latinke Perović Zapiranje kroga je družboslovno pomembna analiza v marsičem za kasnejšo usodo Jugoslavije pomembnega političnega dogajanja. Delo, ki skupaj z Registrom oseb šteje 471 strani velikega formata, ima poleg uvajalnega predgovora in pomenljivega uvoda dva velika problemska sklopa: Poizkusi reform in Obdobje po IX. kongresu ZKJ. Zduževalno ogroditeljne knjige je razmišljanje o pojavih tako srbskega kot tudi drugih jugoslovanskih nacionalizmov, o opcijah, ki jih je ponujal srbski »liberalizem« in prek tega pojava politično in moralno vrednotenje srbske komunistične politične elite in tudi drugih političnih elit nekdanje Jugoslavije. Vendar Latinkin pristop ni personalističen. Politične elite, njihovo ravnanje, ideološko zanesenost in mesijansko zagnanost z zgodovinsko in sociološko metodo členi iz obstoječih družbenopolitičnih in družbenoekonomskih razmer. Glede na položaj Latinke Perović v takratnih političnih (srbskih) strukturah nosi delo pečat obravnavanja z vidika »inside story«. Vendar kljub temu avtorica ne zdrkne v subjektivistično pripoved in tudi ne v komunistično nostalgčnost. Dogmatski apriorizem, ki so ga načenjali srbski liberalci – seveda liberalci komunistične proveniencije – je ogrožal politične in interesne položaje do takrat v ekonomskem, političnem in vojaškem sedlu

relativno trdno sedečih lastnikov politične moči, ki so se zbirali okoli Josipa Broza Tita. Politična gerontokracija, oznamenovana s svojim mesijanskim klišejem, je v spopadu s srbskim liberalizmom sicer zmagala. Razkoraka med samoupravno demokratično deklarativnostjo in oblastniško samopašno dejavnostjo pa ni mogla premostiti. Branje Latinkine knjige vsiljuje premislek o tem, da so dogmatske komunistične elite kljub retoriki o samoupravljanju in kljub fasadi demokracije v bistvu občevala le med seboj, samoupravni populus pa je bil potisnjen na obrobje.

Latinka Perović polni svoje besedilo Zapiranja kroga z znanstveno analizo. In to zlasti še tam, kjer prek členitve spopadov različnih razvojnih konceptov med »liberalci« in »konservativci« obravnava odnose v jugoslovanski federaciji, vlogo Zveze komunistov, pa tudi pomen mednarodnega dejavnika, utelešenega zlasti v politično vsiljivi tutorski vlogi Sovjetske zveze L. Brežnjeva. Družboslovno živahno so intonirani tudi tisti deli obsežne avtoričine knjige, kjer L. Perović na ravni zgodovinskega posploševanja vrednoti državni socializem, kolektivizem, egalitarizem, kult voditelja.

Kljub bogati podatkovni podlagi knjige delo ne zaide v utrujajočo faktografijo, temveč na zgodovinsko sintetičen način predstavi »zapiranje kroga«. Ali ni tudi iz takšnega »zapiranja kroga«, vsaj delno, zrasla tudi »kvadratura kroga« sedanje srbske politike? Tudi v tem bi utegnila biti ena izmed sestavin družboslovne sporočilnosti predstavljene knjige. Zlasti še za tiste, tu mislim predvsem na politologe in sociologe, ki bodo proučevali globlje razloge razpadanja in razpada jugoslovanske federacije, ki v svoji avtentični obliki, brez politično poudarjenega partijskega veznega tkiva, pravzaprav ni nikoli obstajala. Knjigo je mogoče šteti med tisto vrsto tehtne znanstvene literature, ki – sine ira – razkriva globlje plasti partijskih nacionalnih in ideoloških podlag dogajanja v Jugoslaviji. In to na način, ki se je otesel cenene nostalgčnosti in poenostavljanja.

Boštjan Markič

Božo Repe

»Liberalizem« v Sloveniji

Borec, Ljubljana 1992

Uveljavljeni slovenski zgodovinar srednje generacije Božo Repe, ki je že v preteklosti s svojimi članki in razpravami s področja sodobne zgodovine pritegnil pozornost ne le zgodovinske, ampak tudi politološke in sociološke strokovne javnosti, se tokrat predstavlja z zgodovinsko monografsko študijo »Liberalizem« v Sloveniji. Delo, ki je izšlo v okviru revije Borec (št. 9–10/92), obsega skupaj z angleškim povzetkom 274 strani besedila. Dodano je tudi nekaj slikovnega gradiva in pod njim nekaj pomenljivo poantiranih misli. Tako poleg fotografske predstavitve »dramatis personae« (danes že rahlo pokritih z bolj ali manj ironično zgodovinsko patino) lahko zasledimo nekaj zgoščenih razmišljanj glede na glavno temo avtorjevega dela. Seveda zavoljo slikovnih vložkov delu ne pripisujem narave fotografsko-besednega albuma, temveč opozarjam le na razgibano komponiranost knjige. Dr. Božidar Repe je svoje delo razdelil poleg spremne besede in sklepa v devet poglavij: Opozicijska in alternativna gibanja v Sloveniji in Jugoslaviji od konca vojne do začetka šestdesetih let; Politični program slovenskega »liberalizma«; Ekonomski koncept slovenskega »liberalizma«; Časovna razmejitev obdobja »liberalizma« in nekaj splošnih značilnosti obdobja; Obdobje delne sprostitev političnega življenja in iskanja novih političnih in gospodarskih poti (1964–1967); Prelomno leto 1968; Cestna afera v Sloveniji; Konec obdobja »liberalizma«; Primerjava slovenskega »liberalizma« s tedanjimi gibanji drugod po Jugoslaviji.

Dogajalni prostor in čas Repetove študije sta Slovenija in obdobje v času od druge polovice šestdesetih do začetka oziroma sredine sedemdesetih let, čeprav Repe, vendar bolj mimogrede, posega tudi na zunajslovensko dogajanje. Vendar obdelava celotnega jugoslovanskega liberalizma, ki bi na zgodovinski, sociološki in politološki sintetični način obravnaval ta pojav, še čaka družboslovno pero.